

Uvod u raspravu o odnosu nauke i religije

Džon Polkinghorn

Rezime

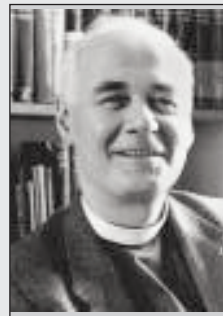
Nauka i teologija mogu mnogo toga da ponude jedna drugoj, obzirom da obe tragaju za istinom, koju jednom ustanovljenu, obrazlažu verom. Značajne teme za raspravu uključuju prirodnu teologiju, stvaranje, božansko providenje i čuda. Ovaj rad nudi kratak pregled trenutnog stanja diskusije koja se vodi između nauke i religije.

Učesnici u debati koja se vodi između nauke i religije koriste niz različitih strategija, zavisno od toga da li žele dokazati postojanje sukoba ili harmonije. Za početak neophodno je ukazati na tačke spora koje čine sadržaj rasprave.

Čini nam se da je nauci prirodan partner za raspravu teologija, intelektualna disciplina koja se bavi promišljanjem religijskog iskustva, kao što se nauka bavi ljudskim istraživanjem fizičkog univerzuma. I nauka i teologija tvrde da proučavaju prirodu stvarnosti, ali je očigledno da to čine na različitim nivoima. Predmet proučavanja prirodnih nauka su fizički svet i živa bića koja ga nastanjuju. Nauka se odnosi prema svom predmetnom sadržaju objektivno i bezlično, koristeći se istraživačkim sredstvom eksperimentalnom ispitivanja. Smatra se da je priroda podložna testiranju usled uverenja da se odgovarajuća iskustva mogu ponoviti onoliko puta koliko eksperimentatori zahtevaju. Čak i istorijske nauke, poput fizičke kosmologije i evolucionarne biologije, svoju eksplanatornu moć zasnivaju na otkrićima neposredno eksperimentalnih nauka, kao što su fizika i genetika. Cilj nauke jeste precizno objašnjenje načina na koji se stvari dešavaju. Ona se zanima za procese u svetu.

'sve religije govore o bazičnim događajima koji čine osnovu njihove tradicije'

Teologija teži ka otkriću istine o prirodi Boga, o Jednom prema kome doličan odnos podrazumeva poštovanje i poslušnost i koji nam nije dostupan kao subjekat eksperimentalnog proučavanja. Kao i sa svim drugim oblicima ličnog doživljaja, susret sa transpersonalnom realnošću božanskog mora da se zasniva na poverenju, a priroda tog susreta je jedinstvenog i individualnog karaktera. Religijska iskustva se ne mogu izazvati ljudskom manipulacijom. Umesto toga, teologija se oslanja na božansko samozotkrivanje kroz činove otkrovenja. Sve religije govore o bazičnim događajima koji čine osnovu tradicije i igraju jedinstvenu ulogu u oblikovanju razumevanja prirode božanstva u datoj religiji. U odnosu na kosmičku istoriju, glavni cilj teologije jeste da odgonetne zašto su se neki događaji desili. Teologija se bavi pitan-

O autoru

Velečasni dr Džon Polkinghorn bavio se istraživačkim radom u oblasti teorijske fizike elementarnih čestica 25 godina, i bio profesor matematičke fizike na Univerzitetu Kembridž, a zatim i predsednik Kraljičinog fakulteta ('Queen's College') pri istom univerzitetu. Dr Polkinghorn je osnivač i prvi predsednik Međunarodnog društva za nauku i religiju (2002-2004) i autor je više dela na temu odnosa nauke i religije. Član je Kraljevskog društva Velike Britanije, a takođe je dobio i titulu viteza od kraljice Elizabete Druge.

jim smisla i značenja. Vera u Boga kao jednog Stvaraoca nosi sa sobom implikacije postojanja božanskog uma i volje koje stoje iza svega što se dešava u univerzumu.

Te različite karakteristike nauke i teologije navele su mnoge da pretpostave da su one u potpunosti odvojene jedna od druge, zainteresovane za sasvim nespojive diskurse. Da je to stvarno tako, ne bila moguća stvarna debata između religije i nauke. Slika o religiji i nauci kao o dva nesrazmerna jezika je izuzetno popularna među naučnicima koji ne žele da budu grubo prema religiji, i koji je shvataju kao ljudsku kulturnu aktivnost čije kognitivne tvrdnje o posedovanju znanja o Bogu ne uzimaju ozbiljno u analizi. Kada se prihvati ta pozicija, poređenja između nauke i religije su najčešće u prilog nauci, a na štetu religije. Smatra se da se nauka bavi činjenicama, dok se religija zasniva isključivo na pojedinačnom mišljenju i stavu. Radi se o dvostrukoj greški.

Dvadesetovekovne analize u okviru filozofije nauke jasno su pokazale da je naučna potraga za razumevanjem zasnovana na nečemu mnogo suptilnijem nego na neproblematičnom susretu sa neosporivim i očevidnim eksperimentalnim činjenicama i mogućnosti neizbežnih teoretskih predviđanja. Teorija i eksperiment se prožimaju na kompleksan način, te ne postoje interesantne naučne činjenice koje nisu već protumačene. Pozivanje na teoriju je nužno da bi se ponudilo objašnjenje o tome šta je to što biva mereno sofisticiranim naučnim sredstvima. S druge strane, teologija se ne zasniva na prostom iskazu o neosporivim istinama izvedenih iz reči neosporivog autoriteta. Religiozna vera ima svoja obrazloženja i njeno pozivanje na otkrovenje je zasnovano

na tumačenju jedinstvenih slučajeva božanskog prikazivanja u svetu, a ne na istinama koje su misteriozno objavljene.

Teza o međusobnoj isključivosti nauke i teologije je nedovoljno zasnovana da bi bila ubedljiva. Kako i zašto se nešto dešava su pitanja koja se mogu pitati istovremeno, i često je i neophodno uzeti oba u obzir da bi se dobilo adekvatno razumevanje. Voda vri zbog toga što je ringla zagreva, ali i zato što neko želi da skuva čaj. Ta dva pitanja su svakako logički distinktivna, ali ne postoji nužnost koja povezuje njihove odgovore. Bez obzira na to mora postojati stepen saglasnosti među potencijalnim oblicima odgovora. Staviti džezvu vode u frižider sa ciljem kuvanja čaja nema mnogo smisla.

Teologija mora da uzme u obzir ono što nauka ima da kaže o istoriji univerzuma i da utvrdi kako se to odnosi na religioznost i veru da je svet delo Božjeg stvaranja. Ako se tvrdnje nauke i religije pokazuju kao sasvim kontradiktorne, onda je neophodna revizija. Religijski fundamentalisti smatraju da se revizija uvek odnosi na nauku, dok naučnici ekstremne orijentacije veruju da je religija sasvim irelevantna za razumevanje kosmosa. Te ekstremne pozicije korespondiraju sa konfliktnom slikom odnosa religije i nauke. Jedna ili druga strana mora odneti pobjedu u debati, što je cilj koji ne ostavlja prostora za prepoznavanje komplementarnog odnosa koji postoji između ova dva oblika traganja za istinom. Uravnoteženiji pogled je onaj prema kojem oba zaslužuju da budu ozbiljno uzeta u razmatranje u njihovom međusobnom odnosu, čime nastaje kreativnija rasprava između nauke i religije.

I nauka i religija su bile predmet postmodernističkih tvrdnji da su njihovi meta-narativi izmišljene priče. Obe se brane pozivanjem na praktična i empirijska obrazloženja svojih uverenja i obe tvrde da se vode kritičkim realizmom. To znači da ni jedna ni druga ne mogu dostići sveobuhvatno znanje – jer istraživanje prirode stalno otkriva nove i neočekivane uvide, a beskonačna stvarnost Boga će uvek prevazilaziti domašaj konačnih ljudskih bića – no obe veruju u svoju verovatnost, u mogućnost da proizvedu mape raznih aspekata stvarnosti koje su adekvatne za neke, ali sve ne i za sve svrhe. Te tvrdnje ukazuju na srodničke veze između nauke i religije, a to je samo po sebi dovoljno da bi izazvalo dijalog među njima.

Nauke je ostvarila veliki uspeh skromnošću svojih ambicija, sužavajući domet na bezličan odnos prema predmetu proučavanja i težeći ka tome da pruži odgovore na ograničena pitanja o prirodnim procesima. Činjenica je da nauka lovi iskustvo grubom mrežom. Naučni prikaz muzike je oblikovan shvatanjem o nervnoj reakciji na uticaj zvučnih talasa na uho. Duboka misterija muzike – kako je moguće da vremenska sekvenca zvukova može izražavati beskonačnost lepote – u potpunosti prevazilazi mogućnosti nauke. Važan sastavni deo savremene rasprave između nauke i religije jeste priznavanje postojanja i značaja takvih ograničavajućih pitanja, koja predstavljaju probleme na koje nauka nailazi tokom svog rada i na koje ne može odgovoriti usled samo-ograničavajuće moći nauke. Ta pitanja predstavljaju osnovu nove vrste prirodne teologije, u velikoj meri razvijene od strane naučnika, uključujući i one koji nisu vernici nijedne religije.

Prirodna teologija

Prirodna teologija teži da nauči nešto o Bogu primenom razuma i proučavanjem sveta oko nas. Klasičan oblik prirodne teologije se dovodi u vezu sa misliocima kao što su Toma Akvinski iz 13. veka, i Vilijam Pejli iz 18. veka. Govorili su o 'dokazima' postojanja Boga i često tragali za teološkim objašnjenjima o funkcionalnoj sposobnosti ljudskih bića, sposobnosti bića koje je stvorio božanski Tvorac. Savremena prirodna teologija je skromnija. Njen cilj nije

logička prinudnost već pronicljivo razumevanje, uz tvrdnju da teizam može da objasni više od ateizma. Odnos prirodne teologije prema nauci je odnos komplementarnosti umesto rivaliteta. Prihvata se da se na naučna pitanja mogu očekivati naučni odgovori, te se nova prirodna teologija fokusira na ispitivanje onih pitanja koja proizilaze iz naučnog rada ali prevazilaze njen objašnjavački domen. Dva metapitanja se izdvajaju kao posebno značajna.

'religijsko razmišljanje prikazuje pojmljivost i shvatljivost sveta kao nešto samo po sebi pojmljivo i shvatljivo'

Prvo takvo pitanje se odnosi na okrivanje razloga zašto je nauka kao takva uopšte moguća. Naravno, evolucionarna nužnost za preživljavanjem može da objasni zašto ljudska bića mogu da naprave smisao od svakodnevnih fenomena. Ipak, teško je poverovati da je naša sposobnost da proučavamo mikrosvet kvantne fizike i iskrivljenost prostora i vremena – oba sasvim daleko od toga da imaju direktan uticaj na događaje svakodnevnice, a za čije su razumevanje neophodni modeli razmišljanja koji prkose intuiciji – srećna okolnost koja omogućava naš dalji opstanak. Ne samo što je svet duboko racionalno transparentan nauci, već je takođe racionalno lep, iznova i iznova pružajući naučnicima nagradu 'čuda' kao kompenzaciju za rad uloženi u istraživanje. U fizici je dokazana naučna tehnika potraga za teorijama koje se mogu izraziti u obliku jednačina matematičke lepote, jer se pokazalo da samo takve teorije imaju dugotrajnu plodnost koja nas može ubediti u njihovu verovatnoću. Zašto je nauka moguća, i zašto njen uspeh zavisi od naizgled apstraktne discipline kao što je matematika – to su svakako značajna pitanja o prirodi sveta u kojem živimo. Nauka samostalno nije u stanju da pruži objašnjenje takvog karaktera prirodnih zakona jer ih mora prihvatiti kao neobjašnjivu osnovu neophodnu za objašnjenje detalja fizičkih procesa. Čini se je veoma intelektualno nezadovoljavajuće ostaviti stvari na tome, i prihvatiti da je nauka prosto srećna okolnost. Religijsko razmišljanje prikazuje pojmljivost i shvatljivost sveta kao nešto samo po sebi pojmljivo i shvatljivo jer smatra da je svet racionalno uređen upravo zato što je Um njegovog Stvaraoca stvorio taj divan poredak u stvarnosti.

Poredak se ne odlikuje samo lepotom, već je i neograničeno plodan. Svemir, onakav kakvog ga mi poznajemo, nastao je pre 13.7 milijardi godina, prvobitno kao ekspanzivna, uniformna masa energije. Danas je univerzum bogat i kompleksan, a u njemu žive i naučnici i sveci. Ta činjenica ukazuje na to da se tokom kosmičke istorije dešavalo nešto van domašaja naučnog oka, ali i da je naučno shvatanje procesa evolucije tokom te istorije pokazalo da je kosmos bio obdaren potencijalom za život zasnovanom na ugljeniku od samog početka. Da bi život bio moguć unutar svemira, bilo je neophodno da karakter prirodnih zakona bude kvantitativno specifičnog oblika. To 'štimanje' fundamentalnih parametara obično se naziva antropičkim principom¹. Svet sposoban da proizvede samosvesna bića je zaista jedan poseban svet. Kosmička specifičnost nas dovodi do drugog meta-pitanja – zašto bi to bilo tako?

Antropičko štimanje predstavlja šok za mnoge naučnike, koji obično stavljaju opšte ispred posebnog, te su skloni da pretpostave da naš svet nije poseban. Prirodna teologija shvata antropički potencijal kao dar Tvorca stvaranju. Oni kojii odbijaju taj uvid št

¹ Za više podataka o antropičkom principu pogledati: 'Faraday Paper No 3: J.C. Polkinghorne, 'The Anthropic Principle and the Science and Religion Debate'.

manje shvataju kao srećnu okolnost, ili prihvataju neverovatnu pretpostavku da u stvarnosti postoji višestruki univerzum koji se sastoji od bezbroj različitih svetova od kojih su nam svi sem jednog nevidljivi, jednog u kojem su slučajno okolnosti takve da omogućavaju razvoj života zasnovanog na ugljeniku.

Stvaranje

Učenje o stvaranju se pre svega odnosi na pitanje zašto stvari postoje, a ne kako su postale. Bog je stvorio kosmos i održava ga, i danas je u istoj meri stvaralac kao u vreme velikog praska. Veliki prasak je mnogo interesantniji sa naučne nego sa teološke tačke gledišta. To shvatanje nas vodi do slike o stvaranju kao procesu stalnog razvoja u kojem Bog dela kroz prirodne procese kao što to čini na svaki drugi način. Plodan dijalog između religije i nauke mora da se zasniva na takvom shvatanju stvaranja.

Nauka može mnogo da pruži interdisciplinarnom razgovoru, svojim uvidima o procesima i istoriji univerzuma. Najvažnije otkriće nauke jeste koncept evolucije u smislu pojave promena u onom poretku u kojem se susreću zakonska (antropička) pravilnost i nepredvidiva specifičnost. Međuigra nužnosti i verovatnoće na 'ivici haosa' (deo procesa okarakterisan međuprožetošću različitih stepena uređenosti sa visokom osetljivošću na uticaje) deluje na više nivoa, od kosmičke evolucije zvezda i galaksija do poznate biološke priče o razvoju složenosti života na Zemlji.

*'dar ljubavi mora uvek biti neki oblik nezavisnosti
pružen predmetu te ljubavi'*

Postoji iskrivljena verzija intelektualne istorije koja prikazuje pojavu Darwinovog dela *Poreklo vrsta*, 1859. godine kao poslednji i definitivni razlaz između nauke i religije, ukinuvši i svaku mogućnost debate među njima. Istorijska je činjenica da nisu svi naučnici istog momenta prihvatili Darwinove ideje, niti da su ih svi teolozi odbacili. Bio je neophodan trud da bi se prihvatilo da je prošlost izrazito drugačija od sadašnjosti, i potreba da se pogleda u prošlost kako bi se otkrilo poreklo sadašnjosti, i ona razumela. Dvojica hrišćanskih mislioca, Čarls Kingsli i Frederik Temp su ubrzo osmislili izraz koji opisuje način na koji religiozne osobe treba da razmišljaju o svetu koji evoluirao. Smatrali su da nema sumnje da je Bog doveo u postojanje već stvoren svet, no da je Tvorac izgleda učinio i nešto mnogo pametnije – stvorio je plodan svet u kojem su stvorenja mogla da se samoostvaruju i razvijaju pošto su obdarena potencijalom za evoluciju.

Veoma značajna teološka ideja je u vezi sa ovim shvatanjem. Ona se tiče odnosa Boga prema stvaranju. Prema hrišćanskoj teologiji ljubav je osnovna osobina Boga. Takvo božanstvo ne može se shvatiti kao kosmički tiranin koji povlači sve niti u stvaranju na sceni božanskog lutkarskog pozorišta. Dar ljubavi mora uvek biti neki oblik nezavisnosti pružen predmetu te ljubavi. Jedna od najprosvetljujućih ideja dvadesetovekovne teologije jeste otkriće da je čin stvaranja istovremeno i čin samo-osiromašenja – akt kenozee, kako bi to teolozi rekli – kojim Bog bićima daje mogućnost da budu ono što jesu i da se samoostvaruju. Posledica je ta da nije sve što se dešava u skladu sa Božjom voljom.

Takvo shvatanje Božjeg odnosa prema svetu pruža teologiji pomoć dok se bori sa zamršenim problemom zla i patnje. Svet u kojem stvorenja mogu da se samo-razvijaju jeste veliko dobro, ali ima i nužnu cenu. Genetska mutacija je motor koji pokreće plodnu

istoriju života na Zemlji. Ali, ako ćelije bakterija mogu da mutiraju i proizvedu nove oblike života, neke telesne ćelije će takođe moći mutirati, i u nekim slučajevima, postati maligne. Mučna činjenica raka nije dragovoljna, to je nešto što je Tvorac koji je više kompetentan ili manje neosetljiv mogao lako da eliminiše. To je neizbežna mračna strana evolucije. Međutim, otkriće evolucije nije destruktivno za debatu između nauke i religije – već je imalo veoma podsticajan uticaj na teološko mišljenje.

Na kraju, neophodno je uočiti da nauka ukazuje na još jedno pitanje kojim bi teolozi koji govore o svetu kao stvaranju trebalo da uzmu u obzir. Kosmološka prognoza za budućnost je mračna. Vremenski raspon je izuzetno dugačak, ali izvesno je da se će jednog dana sve završiti u kosmičkoj ništavnosti, kroz propast, ili verovatnije, kroz dugotrajno odumiranje univerzuma koji se širi i hladi. Život zasnovan na ugljeniku moraće pre ili kasnije da nestane iz kosmosa. Teologija je uvek težila da prihvati realističan pogled na smrt, bilo da se radi o pojedincima ili univerzumu. Ta disciplina se ne zasniva na iluzornom evolucionom optimizmu, već pronalazi nadu za sudbinu mimo smrti isključivo u poverenju ka Tvorcu sveta. Skorašnji razvoj u raspravi između nauke i religije je povećan interes za proučavanje utemeljenosti takve nade. To je dovelo do značajnog napretka u eshatološkom mišljenju, ali ovde nema dovoljno prostora za opis detalja novih otkrića².

Božanska akcija

Vernici se mole Bogu, obraćajući se za pomoć. Teolozi govore o Božjoj interakciji sa istorijom koja ima karakter providenja. S druge strane, nauka govori o pravilnosti uzročno-posledičnih odnosa u svetu. Da li to znači da vernici greše i da je Bog ograničen na posmatračku ulogu u održavanju sveta u postojanju? Avramovske religije (Judaizam, Hrišćanstvo, Islam) govore o Bogu koji je delatan, i koji proizvodi određene posledice u određenim uslovima.

Kada bi nauka opisivala samo mehanički svet kosmičkog pogona, kao što mnogi smatraju da njutonovska fizika implicira, teologija bi bila ograničena na deističku sliku Boga koji je samo pokrenuo svet i onda stao sa strane posmatrajući kako se svet dalje, samostalno razvija. Ipak, mehanička slika nikad nije bila apsolutno prihvaćena kao istinita, obzirom da ljudska bića sebe ne smatraju automatima već veruju da imaju slobodu da deluju kao intencionalni akteri. Ako čovečanstvo može delovati na budućnost sveta, sigurno to može i Tvorac tog sveta. Zapravo, dvadesetovekovna nauka je objavila smrt mehaničkom pogledu klasične fizike. Intrinzična nepredvidivost (zamagljenost koja se ne može prevazići naprednijim kalkulacijama ili egzaktnijim opažanjem) je ustanovljena, prvo u kvantnoj teoriji na mikronivou, a zatim i u teoriji haosa na nivou svakodnevnih fenomena. Šta je to na šta nam ta otkrića ukazuju je za filozofsku raspravu.

Priroda kauzalnosti je metafizičko pitanje. Pod uticajem je fizike, ali nije samo njome određena. Na primer, dok većina fizičara veruje da su nepredvidivosti kvantne teorije znak inherentne nedeterminisanosti, postoji alternativno tumačenje jednake empirijske vrednosti koje nepredvidivost pripisuje neupućenošću u nedostupne činioce ('skrivenne varijable'). Izbor između te dve interpretacije stoji na metafizičkim osnovama, kao što je sud o ekonomičnosti i odsustvo dovijativog osmišljavanja.

Nepredvidivost ukazuje na to šta se može znati o budućnosti –

² Polkinghorne, J.C. *The God of Hope and the End of the World*, London: SPCK / New Haven: Yale University Press (2002).

sporan filozofski problem o tome da li je ono što znamo u vezi sa onim što zaista jeste. Filozofija zasnovana na realizmu, karakteristična za većinu naučnika, smatra ta dva blisko povezanim. Samim tim, prirodno je protumačiti intrinzične nepredvidivosti kao znak neodredivosti budućnosti. To ne znači da je budućnost lutrija, već da utvrđivanje budućnosti nije ograničeno na naučni uvid o razmeni energije među elementima. Moguć dodatni kauzalni činilac jeste delatnost aktera, bilo da se radi o ljudskim pojedincima ili kroz božansko providenje.

U okviru debate između nauke i religije vodi se žustra rasprava

‘to ne znači da je budućnost lutrija’

o pitanju Božjeg delanja u svetu. Bez detaljnog izlaganja niza različitih shvatanja o tom pitanju, mogli bismo reći da je barem jasno da nauka nije proglasila svoje shvatanje kauzalnosti koje vlada u fizičkom svetu kao apsolutno. Sasvim je moguće sa ozbiljnošću prihvatiti uvide fizike, a istovremeno verovati u moć pojedinaca i Boga da delaju u svetu.

Realistična interpretacija nepredvidivosti vodi ka slici svemira kao svetu istinskog postajanja, u kojem budućnost nije neizbežna posledica prošlosti. Umesto toga, mnogobrojni kauzalni činioци utiču na budućnost: prirodni zakoni, ljudska intencionalna delatnost, Božje providenje. Ukoliko se smatra da izvor neodredivosti potiče od zamagljenosti nepredvidivih procesa, događaji se ne mogu analizirati i specifikovati na transparentan način.

Razmišljanja o svetu kao stalnom postajanju uticala su na teologe da ponovo promisle odnos Boga i vremena. Bog nije rob vremena kao sva ostala stvorenja - mora postojati beskonačna van-vremenska dimenzija u božanskoj prirodi. Klasična teologija smatrala je ovo apsolutnim, te je imala sliku o Bogu u potpunosti izvan vremena dok gleda na kosmičku istoriju u celini dok se ona prostire pred Njegovim pogledom. Ipak, u Bibliji, Bog stalno učestvuje u razvoju istorije, što se može i pretpostaviti o Tvorcu sveta otkrivajuće plodnosti.

Čudo

Pitanje čuda je učestalo tačka sporenja između nauke i religije. Hrišćanstvo mora ozbiljno da uzme u razmatranje to pitanje, obzirom da je u srcu teološke misli vaskršnuće Hrista, vera da je Isus probuđen iz smrti u život nebeske slave.

Tvrđenje o čudotvornom prevazilaze ideju o Tvorcu koji dela putem prirodnih zakona, jer zahtevaju veru u to da Bog ponekad dela na jedinstvene načine. Nauka pretpostavlja da je ono što se obično dešava ono što se uvek dešava, no ova zamisao ne može biti osnova za isključivanje mogućnosti jedinstvenih događaja. Ipak, čuda predstavljaju teološki problem, jer ne može se pretpostaviti da Bog dela kao nebeski mađioničar koji nepredvidivo i razmetljivo upotrebljava božansku moć. Ukoliko se čuda zaista dešavaju, to mora biti stoga što su posebne okolnosti učinile da to bude racionalna i konzistentna mogućnost, događaj u kojem se otkrivaju skriveniji aspekti božanske ličnosti nego što je to uobičajno. U jevanđelju po Marku, čuda se nazivaju ‘znacima’ u tom otkrivajućem smislu.

Prisustvo čudotvornog mora se dovesti u vezu sa novim poretkom istorije stvaranja, slično načinu na koji proučavanje novih pojava u fizičkom svetu može dovesti do ispoljavanja sasvim neočekivanih osobina (kao što je talasno/čestična dualnost svetla). Naučnici ne pitaju instinktivno, ‘Da li je to razumno?’, kao da mogu unapred znati sve oblike ispoljavanja racionalnog. Fizički svet nam se prečesto pokazao sasvim iznenađujućim. Umesto toga, naučnici pitaju: ‘Zbog čega smatraš da bi to mogao biti slučaj?’, pitanje koje ostavlja prostor za neočekivane mogućnosti, i koje je očigledno zahtevnije u neposrednoj potrazi za dokazima. Pristup pitanju čuda u debati nauke i religije mora biti sličnog karaktera, bez prihvatanja a priori nemogućnosti njihovog postojanja, no zahtevajući odgovarajuće obrazloženje pre njihovog prihvatanja.

prevela Ana Ranitović

Bibliografija

Alexander, D.R. *Rebuilding the Matrix – Science and Faith in the 21st Century*, Oxford: Lion (2001).

Barbour, I.G. *When Science Meets Religion*, San Francisco: Harper San Francisco (2000).

Polkinghorne, J.C. *Science and Theology*, London: SPCK (1998).

Polkinghorne, J.C. *Beyond Science: the Wider Human Context*, Cambridge: CUP (1996).

‘The Faraday Papers’

Žurnal ‘The Faraday Papers’ izdaje Faradej institut za nauku i religiju, pri Fakultetu St. Edmunda na Univerzitetu Kembridž u Velikoj Britaniji. Faradej institut je dobrotvorna organizacija za obrazovanje i istraživanje (www.faraday-institute.org). Ovaj članak prevela je Ana Ranitović na srpski jezik [Serbian]. Stavovi izraženi u ovom radu su stavovi autora i nisu nužno istovremeno i izraz stavova Instituta. Faradej žurnal preispituje veliki broj tema koje se odnose na interakcije između nauke i religije. Spisak postojećih radova u okviru Faradej žurnala mogu se naći na www.faraday-institute.org, odakle je moguće skinuti na računar besplatne kopije u pdf. formatu.

© The Faraday Institute for Science and Religion